

**„КЪМ ЕДИНЕН СЪЮЗ НА ДЕМОКРАТИЧНАТА МЛАДЕЖ“:
ВЪПРОСЪТ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА МЛАДЕЖТА В НАЙ-РАННИТЕ
ГОДИНИ НА СОЦИАЛИЗМА В БЪЛГАРИЯ**

**Петя Вълкова Ангелова, докторант,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“, petyavvulkova@gmail.com**

**"FOR A UNITED DEMOCRATIC YOUTH UNION": THE ISSUE OF THE
ORGANIZATION OF THE YOUTH IN THE EARLIEST YEARS OF THE
SOCIALISM IN BULGARIA**

**Petya Valkova Angelova, PhD student,
Sofia University "St. Kliment Ohridski ", petyavvulkova@gmail.com**

***Abstract:** This article presents in chronological terms the development of the idea of putting all Bulgarian youth in one organization which aims at mass control over the youth by placing it under the power of the government and in particular – the Communist party. The text is about the period 1944-1949 and tries to present the main stages that led to the foundation of the union, paying special attention to the factors that hinder its smooth establishment and operating.*

***Keywords:** youth, socialism, propaganda, organizations, unions, communism*

***Резюме:** В статията се представя в хронологичен план развитието на идеята за обединение на цялата българска младеж в единна организация, с което се цели масово овладяване на младежта чрез поставянето ѝ под контрола на Отечествения фронт и по-конкретно на комунистическата партия. Текстът разглежда периода между 1944 и 1949 година и се опитва да представи основните етапи, които довеждат до създаването на съюза, като особено внимание се отделя и на факторите, които пречат на неговото безпроблемно основаване и функциониране.*

***Ключови думи:** младеж, социализъм, пропаганда, организации, съюзи, комунизъм*

Увод

Настоящият текст разглежда в най-основни линии въпроса за организацията на младежта в България от началото на отечественофронтовското управление в страната до 1949 година – годината на смъртта на Георги Димитров, по чието настояване се

лансира идеята за организиране на цялата младеж в единна ОФ организация. Представеният по-долу текст се базира основно на архивни материали от фонда на ЦК на БКП и представлява опит да се покаже развитието на стремежите на комунистическата партия за обединение на младежта с цел възпитание в духа на социализма и подготовка на бъдещи партийни кадри. Както предстои да стане ясно, тези процеси не протичат безпроблемно в условията на все още съществуващи в страната форми на легална опозиция, в която младежта заема решаващо място.

Най-ранните форми на общомладежка организация. Отечественофронтовските комитети, ЕМОС, „Септемврийче“ и ОСНС

Централният младежки отечественофронтовски комитет е от особено голямо значение, що се отнася до обединението на младежта в единна организация, тъй като той е основата, върху която в последствие ще се изгради Съюзът на народната младеж (СНМ). Комитетът е създаден още през 1943 г. в София. В него влизат представители на РМС, бившите организации на ЗМС, Съюза на социалистическата младеж и младежи-демократи. С установяването на социализма на 9 септември 1944 г. е образуван нов младежки комитет при НК на ОФ, който обединява членове на РМС, ЗМС „Пладне“, Съюза на социалистическите младежи, младежите от „Звено“ и представители на някои масови младежки организации. На 10 септември 1944 г. е преименуван в Централна младежка комисия при НК на ОФ. През 1946 г. на I национален конгрес на демократичната младеж комисиите са преобразувани отново в комитети на демократичната младеж. Още през пролетта на 1945 г. в училищата започва образуването на Единния младежки общо-ученически съюз – ЕМОС и детско-юношеската организация „Септемврийче, през същата година е изграден и Общ студентски народен съюз на основата на БОНСС (създаден още през 30те години от БКП).

ЕМОС е особено важно постижение на ОФ правителство, защото представлява организация, в която влизат представители на различите младежки съюзи, като водеща роля в нея има младежката организация на БРПк, за което ще стане дума по-късно. В *„Организационни принципи и структура на ЕМОС“* - кратка книжка, издадена от изпълнителния комитет на ЕМОС през 1947 година, се разкрива вътрешният организационен живот на ЕМОС, за който се отбелязва, че прилича на този на другите ОФ организации като РМС, ЗМС, ССМ и „Звено“. Приличат си по „демократизма“, защото има изборност на ръководствата, отчетност за дейността им пред органите,

които са ги избрали, свобода на критиката и самокритиката за всеки член, метод на убеждаването и разясняването като условие за съзнателна дисциплина. Главен принцип е принципът на единодействието, затова са нужни централното, областните, околийските, дружествените и паралелкови ръководства. В кратка книжка-доклад на С. Янев за *„Организацията на извънучилищното възпитание на учащите се в организациите на ЕМОС и “Септемврийче”* се разглежда ролята на двете организации за мобилизиране на възпитанието и извън рамките на учебния процес. Впрочем насищането на извънучебното време с полезни занимания е един от важните принципи за прилагане на социалистическото възпитание. Посочва се, че най-голямо влияние върху извънучилищното възпитание трябва да упражняват организациите ЕМОС и „Септемврийче“, които следва да обхванат и направляват изцяло извънучилищната дейност на учениците. Основната задача, която се поставя пред двете ученически организации от ОФ правителството и лично от Георги Димитров е да се овладее напълно науката, защото без изпълнението на тази задача, младежта не би могла да запази независимостта на страната и своята свобода. Организациите полагат усилия и за приобщаване на младежите към трудовия живот на народа – книжката посочва, че една трета от извършената през лятото на 1946 година работа на обектите на националните и местни бригади е дело на емосистите. В Решение № 2 от 24 януари 1946 г. от заседание на Политбюро на ЦК на БРП /к/ във връзка с работата сред учащите се и организация "Септемврийче" (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 92) се отбелязва, че в края на 1944-1945 учебна година ЕМОС достигнал бройката от 150 000 члена, като в много гимназии 100% от учениците членували в организацията.

Ролята и задачите на РМС в обединението на младежките организации

Организациите „Септемврийче“, ЕМОС и ОСНС безспорно се приемат като големи успехи на Отечествения фронт, те имат важната задача да „овладеят науката“ и да дадат правилно възпитание на учащата се младеж. С тяхното създаване обаче обединението на всички съществуващи ОФ младежки организации в единен съюз, каквито са стремежите на ОФ и по-конкретно на самия Г. Димитров още не е изпълнено. В основата на тези амбиции стои идеята за обединение на младежките съюзи, влизаци в младежките ОФ комисии/комитети, като обаче водеща ръководна роля в тях трябва да се даде на младежката организация на БРПк, а именно РМС. Д. Паламарова в *„Какъв трябва да бъде ремсистът“* разказва за голямото значение на РМС спрямо партията. Тя посочва, че след създаването на съюза през 1928 година в

университета се изградил БОНСС, а в училищата – маркс-ленински кръжоци, като се взема решение съюзът да е автономен организационно, но да бъде под политическото и идейно ръководство на Българската работническа партия. Така РМС става „масова школа за младежта като пръв помощник на партията“. В него могат да членуват всички, които са съгласни с програмата на съюза, а изпълнението на програмата на ОФ е главна негова задача. От тук ясно личат амбициите за организация на всички ОФ младежки организации под формата на общ съюз, в който обаче ръководна роля да има РМС.

Идеята за РМС като народен съюз

От протокол от заседание на ПБ на 2 ноември 1944 година във връзка с характера, структурите и задачите на РМС (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 7) се посочват новите задачи на съюза след 9 септември. С установяването на социалистическата власт се утвърждава идеята по искане на Георги Димитров, че РМС вече трябва да бъде народен младежки съюз – масова безпартийна организация на народната младеж, чиято задача е формирането в младежта на научен марксистко-ленински мироглед. Основната задача на РМС е да проведе идеологическа борба срещу фашизма за превъзпитание на младежта. „Борческото единство на цялата българска младеж“ се превръща в основния лозунг за работата сред младежта. Още през 1944 година се взема решение, че трябва РМС да стане масова организация без никакви ограничения, че младежта трябва буквално да се влее в РМС, включително да се приемат легионери и бранници. Паламарова отбелязва, че след 9 септември РМС наброявал 25 000, а на следващата година - 400 000.

През 1945 година вече все по-конкретно се обсъжда въпросът за характера на РМС и неговото отношение с партията. В Протокол №52 и решение №28 от април 1945г (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 46) се дава оценка на проведената конференция на РМС, в която се посочват известни неизправности по отношение на работата сред младежта във връзка с идеята за обединение на ОФ младежки организации: Героги Чанков изтъква, че към този момент още е рано да се завоалира връзката между РМС и партията, прибързано се прикрива маркс-ленинската идеология в РМС с цел да се привличат повече членове. Това, според него, трябва да стане чак след създаването на единния младежки съюз, защото РМС е помощник на партията и не трябва да се бои от близостта си с нея, особено при положение, че напоследък в съюза има много нови членове. Вълко Червенков настоява, че РМС трябва да бъде всенародна антифашистка организация - основа на бъдещия единен съюз, но трябва да възпитава младежта в

любов и уважение към работническата партия, макар че вече не трябва да бъде тясно класова организация, каквато е била преди 9 септември и не трябва да копира БРПк. Според Антон Югов е важно РМС да не копира партията, а да се стреми да има колкото се може повече кадри от най-различни среди (музиканти, спортисти, културни деятели и прочее). Въпреки това обаче той също подчертава, че РМС трябва да търси подходящи форми за култивиране на чувство за любов към партията, и каквато и широка организация да искат да създадат, младежта трябва да се подготвя в нея именно за влизане в БРПк. Цола Драгойчева допълва, че „РМС трябва да намери начин, без да го казва публично, да има Партията за свой възпитател.“

Основните пречки пред осъществяване на младежкото единство

В горепосочения документ се разкриват и основните проблеми, които партията вижда пред създаването на единната младежка организация. Трайчо Костов отбелязва, че твърде малко се говори за младежките ОФ комисии, чиято дейност все още се подценява, малко се коментира единното действие между младежките ОФ организации, което трябва да подготви пътя за изграждане на единната младежка организация, че няма сработване с другите младежки организации и желаното единство си остава далечна цел. Особено важна е констатацията, че трябва да се работи повече в селата, защото там РМС делят терен със ЗМС. Младежката организация на БЗНС се сочи като централна пречка за сплотяването на младежта. Докато БЗНС бива разцепен и в правителството на ОФ влиза казионната БЗНС, то при ЗМС такова разделение няма, но както сочат документите, членовете на младежкия съюз са по-скоро привърженици на изключените от ОФ представители на земеделската партия. Посоченият по-горе документ разкрива информация за конференцията на ЗМС, дадена от Титко Черноколев, където се твърди, че организацията им се разраства на основа на селската, учащата се и фашистка младеж – легионери, ратници и други навлизат в ЗМС. Въпросната конференция била насочена против РМС, работническата партия и против идеята за единната младежка антифашистка организация. Обявили се за самостоятелно съществуване на ЗМС, за чиито ръководства се твърди, че са изцяло в ръцете на Г. М. Димитров, а партийната работа за разбиване на „гемевщината“ вътре сред младежите земеделци е прекалено слаба. Освен това се посочва, че земсистите копират РМС по много начини – копират структурата им, мероприятията, дори са си създали организация „Стамболийче“ и прочее. Червеноков настоява, че в печата трябва конференцията на ЗМС да се изобличи като вражеска, геметовска, защото ЗМС се

превръща с дейността си в антиотечественофронтовска организация, че трябва да се вземе курс за борба срещу ръководството, което е вредно и трябва да се махне. Решено е в тази връзка да се започне изобличаване на сегашното ръководство на ЗМС като вражеска агентура.

През 1945 година в Лондон се провежда младежка конференция, на която се учредява световната федерация на демократичната младеж. Българската младеж също взема участие в нея. Както става ясно от *Решение № 67 и Протокол № 85 от заседание на ЦК на БРП /к/* (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 86) предприетите мерки във връзка с нея по предложение на Георги Димитров са да се използват решенията на конференцията за разобличаване на фашистките и разколнически елементи сред младежта и за откъсване на част от младежите от разколническия ЗМС на Петър Сърбински. Друга част от решенията във връзка с конференцията разкриват и допълнителни пречки пред сплотяването на младежта – недобрата работа на ОФ комисиите и прекалените лидерски амбиции на представителите на РМС. В тази връзка се взема решение за популяризиране на идеята на Димитров за единна младежка организация под формата на федерация на съществуващите младежки организации. Георги Димитров смята, че все още не може да се образува единната младежка организация, но е възможна такава федерация с единен младежки център за отечественофронтовските младежки съюзи. Решава се също да се проведе реорганизация на младежките ОФ комисии, като се заангажират на активна работа в тях повече представители на съюзническите младежки организации и на непартийните масови организации. За младежките комисии отбелязва, че „сегашните младежки комисии са бледи, малко работоспособни, главно защото са само органи на комитетите на ОФ“ а пък ако се създаде федерация със централно и местни ръководства, тези ръководства ще са по-инициативни, отговорни и ще свършат повече работа. Елена Гаврилова допълва, че навсякъде младежките комисии се възглавяват от ремсисти и тя смята, че е целесъобразно да се даде ново разпределение на председателските и секретарските места поне между РМС и ЗМС. За това неправилно разпределение Димитров посочва две причини: първо, че „нашите хора“ искат да държат всичко в ръцете си и се считат за най-способни и най-активни, а от друга страна - у съюзниците липсва желание за работа и не са особено активни.

В протокол № 46 от 1945 г. на Политбюро във връзка с национална конференция на РМС (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 40) също се посочва водещата роля на РМС и връзката и с партията като сериозна пречка пред осъществяване на единството. И тук отново се твърди, че РМС командва и трябва да коригира тези методи в младежкото

движение. Постановката от предходната година, че РМС не трябва да прикрива връзката си с партията вече не е валидна, защото тя пречи на обединението, затова РМС трябва да се устрои отделно от нея. Вълко Червенков подчертава, че проблемът за единството е проблем за обединението между РМС и ЗМС. По думите на Трайчо Костов изграждането на единната младежка организация трябва да стане чрез етап на най-тясно сътрудничество на РМС с младежките ОФ комисии, чието значение бива подценявано, а те представляват най-добра форма на единство. Сериозен проблем е това, че въпросът за единната младежка организация се поставя от РМС недостатъчно активно, дава му се ясно партиен комунистически характер и става основание съюзниците да ги подозират в задни цели. Всички участващи са съгласни, че трябва кампанията по обединението да се омекоти, особено при положение, че може да се сплотят около Г. М. Димитров значителни земеделски младежки и възрастни маси.

Проблемите сред учащата се младеж

През 1946 година проблемите с опозиционните елементи, създаващи пречки за желаната организация на младежта, се изострят преди всичко като резултат от основните политически събития в страната към този момент. Сведения за това има в решение № 2 от 24 януари 1946 г. от заседание на Политбюро на ЦК на БРП /к/ във връзка с работата сред учащите се и организация "Септемврийче" (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 92) и приложените към него материали. Документът посочва, че след създаването си ЕМОС жънел успех, но новата учебна година започва в по-различна обстановка. След отлагането на изборите и създаването на легална опозиция нещата се влошават – фашистките елементи, които се криели главно в ЗМС започнали повсеместна атака срещу ЕМОС. Опозиционните вестници искали да се разпадне ЕМОС, защото бил ремсова организация. През лятната ваканция на много места земсистите напуснали ученическата организация, но и ремсистите не работят с миналогодишния жар. Настъплението на реакцията е улеснено и от липсата на нови учебници и нов преподавателски кадър. Министърът на НП Костурков върнал 90% от уволнените учители „фашисти“.

Наред с всичко се наблюдават много ученици опозиционери в училищата, които демонстративно се противопоставят, предимно земсисти. А пък и в ЕМОС среща сериозни трудности и не може да се справи с фашисткото настъпление. На много места в средните училища има отлив от ЕМОС. РМС понася отговорност за това, защото не навсякъде обръща достатъчно внимание на работата сред учениците, а се очаква ОФ

комитетите да свършат всичко. Най-значителни са опозиционните групи сред учащата се младеж.

В приложения към документа доклад на Георги Димитров за работата сред учащите се потвърждава, че положението в гимназиите като цяло търпи критики. Димитров настоява за това, че опозицията трябва „да се разложи и политически удуши, а не да се сплотява.“ Също така подчертава необходимостта да се прикрива казионния характер на създадените вече организации на учащата се младеж, че в своята дейност в училищата ЕМОС трябва да избягва всичко, което може да остави впечатление, че това е комунистическа организация, а да се показва всячески, че това е демократическа безпартийна организация на ОФ младежта. Той посочва, че „нашите се стараят да бъде изписано на челото им, че ЕМОС е РМС, организация на комунистите.“ За да се избегне това, емосистите трябва да се стараят да включват в активите си и други ОФ ученици – земеделци, звенари, социалдемократи и най-вече безпартийни. Сериозен проблем е, че „навсякъде стърчат едни и същи наши хора, които се боят да не напуснат ръководството.“ Като начин за справяне с този проблем той вижда необходимостта от предоставяне на ръководни позиции на представители на другите ОФ младежки организации, които обаче да бъдат ръководени в крайна сметка отново от партията: „нека друг стои на председателския стол, друг да направи предложението, а нашият да стои зад стола и да ръководи от там.“ Решенията на Политбюро във връзка с тези проблеми са министърът на просветата да издаде окръжно, с което обявява, че в гимназиите съществува на законно основание само една единствена ученическа организация ЕМОС, извън която не се създават никакви други ученически организации. Тя трябва да се нарича не антифашистка, а демократическа, а часът за антифашистко възпитание да се нарича час за демократическо възпитание. Да се вземат мерки във връзка с влошаващата се ситуация в гимназиите и опитите на реакцията да завоюва влияние сред учениците, свързани най-вече с активна пропаганда.

Създаването на СНМ

През следващата 1947 година, след като вече е свикано Велико народно събрание и проблемите с опозицията могат да се считат за отстранени, въпреки всички изброени до момента слабости, свързани с недобрата работа на ОФ комитетите, в крайна сметка се пристъпва към изграждането на Съюза на народната младеж. Както става ясно от книжката „*Към изграждане на единен съюз на демократичната младеж в България. Материали и документи.*“, ЦКДМ (централен комитет на демократичната

младеж) през 1947 година се присъединява към декларацията на националния комитет на ОФ във връзка с настъпилата промяна в международните отношения и новите задачи в страната и „одобрява изключително всички мероприятия за сплотяване на демократичните ни сили чрез превръщането на ОФ в основна политическа организация на демократическите сили у нас.“ Така Централният комитет на демократичната младеж заедно с ръководствата на младежките съюзи РМС, ЗМС, ССМ, МНС „Звено“, младите радикали и ръководствата на ЕМОС, ОСНС и другите организации на базата на съвместния си опит в комитетите на демократичната младеж, работата на ЕМОС и ОСНС, както и младежкото бригадирско движение, решават, че е необходимо комитетите да се преобразуват в „единен мощен съюзник на демократичната младеж в България“. Текстът подчертава, че в този съюз наравно ще членуват ремсисти, земсисти, социалисти, звенари и безпартийни младежи, но допълва също, че в „дружната работа на РМС и ЗМС,, водещ фактор е РМС, както отбелязал самият Георги Димитров. Така в крайна сметка се стига до сливането на младежките организации в обща ОФ организация, в която водеща роля има РМС. Решение № 171 от 1948 г. от заседание на Политбюро на ЦК на БРП /к/ за работата на Съюза на народната младеж (Ф.1Б; оп. 6; а.е. 558) разглежда състоянието на съюза, изтъквайки на първо място основните постижения. Посочва се, че съюза правилно е изграден като единна организация на народната младеж и вливането на РМС в СНМ не е грешка. Текстът твърди, че са ликвидирани разногласията между бившите политически младежки организации, като основата на СНМ е бившия РМС. СНМ сега се състои от 586 000, като под негово ръководство младежта взема дейно участие в строителството и производството, развива се значителна просветна дейност и художествена самодейност, както и физкултурното движение.

Погрешният лозунг за „всенароден младежки съюз“

Същественото от горепосочения документ са изтъкнатите недостатъци в работата на съюза. Само една година след неговото създаване, изглежда, е ясна несъстоятелността по отношение на издигания лозунг за създаване на всенароден младежки съюз. Документът отбелязва, че лозунгът се е оказал погрешен и довел до разводняването на съюза на базата на безкритичното приемане на членове без да се държи сметка за класовото разделение на младежта. Това се отразило в негативен план и на идейно-политическата просвета, борбата срещу буржоазните упадъчни влияния не се извършвала последователно и били налице много нарушения на вътрешносъюзната

демократия. Във връзка с това на втория и третия пленум на ЦК на СММ се решава, че СММ е боеви съюз на трудящата се народна и демократична младеж, той не е всенароден младежки съюз и младежи от класово чужд социален произход и вражески елементи не се допускат в него.

През следващата година проблемите изглеждат сходни. Това се вижда от *Протокол от заседание на Политбюро на ЦК на БКП с приложените към него доклад и проектопостановление за работата на ДСММ* (Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 723) Приложените документи датират след смъртта на Димитров, в чиято памет съюзът се преименува на Димитровски СММ, но засягат в значителна степен проблемите в съюза преди неговата смърт и по-точно последствията от обявяването му за всенароден. А именно, че в началото Комунистическата партия е целяла чрез съюза да възпитава цялата българска младеж, без оглед на нейния социален произход и идейни убеждения, издигнат е „погрешният и вреден лозунг“ за един милионен младежки съюз. Това се отчита като отклонение на дясно от партийната линия, довело до разводняване на съюза. Така се формирали условия за навлизане на чужди вражески елементи и за прокарване на идеологическите въздействия на буржоазията. От страна на ръководството на новосъздадения съюз не е търсена достатъчно помощта на Партията с мотив, че е неудобно заради младежите дошли в ДСММ от другите младежки политически организации. След като са изяснени грешките обаче е започнала работа за справянето с тях. От ЦК на ДСММ се извършва проверка на ръководния кадър, в резултат на която се установява, че поради „престъпното подценяване“ от тяхна страна на бдителността, във почти всички градски и околийски комитети са се промъкнали „чужди елементи“. Врагът се опитвал да се прикрие в съюза и да “разлага организацията отвътре”. Затова се предприемат редица мерки за проверка на ръководния кадър и за отстраняване на въпросните членове. Освен това след третия пленум на ЦК на ДСММ просветно-разяснителният характер на съюза отстъпва място на борбата срещу класовия враг. В тази посока обаче се стига и до сериозни увлечения от страна на бивши ремсисти, изразени в масови изключвания, поради неактивност или само въз основа на произхода на иначе „честни младежи“, което създавало положение на несигурност сред съюза.

Заклучение

Така в най-общи линии изглежда развитието на идеята за създаването на единна младежка организация, разгледана през основните документи от фонда на ЦК на комунистическата партия. Идея, поставена от Георги Димитров от самото начало на

ОФ управление в страната, която се осъществява на практика едва след окончателното справяне с опозиционните елементи през 1947 година. Съвсем естествено процесите, засягащи проблема за единния младежки съюз, са неотменно свързани с политическата ситуация в страната и преди всичко влиянието на опозицията, най-вече в лицето на ЗМС, макар да стана ясно също, че има значителни слабости при работата на младежките ОФ комитети и на младежката организация на комунистическата партия. Би могло да се твърди, че амбициите на Димитров за превръщане на РМС във всенароден съюз и създаването на СНМ под лозунга за „един милионен младежки съюз“, на чело на който е РМС, могат да се определят като идея за претопяване на всички младежки съюзи в единен съюз на комунистическата партия, тоест СНМ на практика да представлява РМС без съществуването на останалите младежки съюзи. Дори и след създаването му обаче става ясно силното антикомунистическо влияние вътре в него, което довежда до отстраняването на голяма част от неговите членове и в крайна сметка поне на този етап слага край на идеята за всенароден демократичен младежки съюз.

Източници

Архивни материали:

1. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 40
2. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 46
3. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 7
4. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 723
5. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 86
6. ЦДА, Ф. 1Б; оп. 6; а.е. 92
7. ЦДА, Ф.1Б; оп. 6; а.е. 558

Използвана литература:

1. *Kam izgrazhdane na edinen sayuz na demokratichnata mladezh v Balgaria: materiali I dokumenti.* 1947. Sofia: published by TsK na DM
2. *Organizatsionni printsipi I struktura na EMOS,* 1947. Sofia: published by Izpalnitelen komitet na EMOS
3. Palamarova, D. 1946. *Kakav tryabva da bade remstatat.* Sofia: published by BRPк

4. Yanev, S. 1947. *Organizatsia na izvanuchilishtnoto vazpitanie na uchashtite se v organizatsiite na EMOS i "Septemvriiche"*. Sofia: published by B. Petrov